

ÎNSEMNĂRI ALE PROTOPOPULUI GRECO-CATOLIC IOAN IENEA DESPRE CETĂȚILE DACICE DIN MUNȚII ORĂȘTIEI

Maria Basarab

Scurtele scrieri de mână pot constitui pagini de jurnal ale celui care le-a semnat. În acest cadru s-ar potrivi notele manuscrise, păstrate printre documentele arhivistice referitoare la vizitarea vestigiilor dacice din munții Orăștiei, întreprinsă în circumstanțe speciale, de protopopul Orăștiei (1914-1932) Ioan Ienea. Însemnările, documente complementare, redimensionează personalitatea clericului.

Referințele biografice publicate în perioada de după repunerea în drepturi a Bisericii Române Unite cu Roma Greco-Catolică¹, reevidențiază personalitatea complexă a lui Ioan Ienea (1879-1954) care, după o temeinică pregătire teologică, și-a început activitatea ca dascăl, director provizoriu la Școala primară confesională de băieți din Lugoj, apoi după hirotonire (1906) a continuat ca preot (misionar) în Protopopiatul Lugoj, urmându-și cursiv chemările misiunii sale preoțești. De la început și-a inclus în programul său activități culturale pe lângă cele strict bisericesti, adresându-se laicilor și îndrumându-i spre căutări spirituale creștine. Astfel, a activat în cadrul Reuniunii învățătorilor români – uniți din Ținutul Lugojului, s-a implicat ca bibliotecar în activitățile Casinei Române, a dirijat corul „Lira” din Lugoj, renumit în lumea muzicală a timpului.

Din anul 1914 până în anul 1934, când și-a onorat cu merite locul de frunte în Protopopiatul Cugirului în Orăștie, și-a extins și multiplicat activitatea, întărind credința în misiunea sa de formator al tinerilor teologi, dar și al laicilor, care i-au fost încredințați spre ocârmuire spirituală, cultivând frumosul moral, adevărul și binele.

Ca să-i conturăm personalitatea adăugăm faptul că a participat ca delegat al Plasei Orăștie la Adunarea de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, iar între anii 1928-1932 a reprezentat județul Hunedoara ca senator din partea Partidului Național Țărănesc.

Enumerat succint, pe lângă viața bisericească, participările sale cu implicare socială. Culturală politică, i-au stabilit prestigiul de serv al bisericii, călăuzitor moral al enoriașilor. În acest context, nu pot fi lăsate la o parte participările sale active în cadrul Pelerinajului la Roma (1908), la serbările jubiliare ale ASTREI, la Blaj (1911) asistând și la zborul lui Aurel Vlaicu de pe Câmpia Libertății, iar după reîntoarcerea la Lugoj, prin numirea sa în funcția de canonic al Episcopiei (1934) a fost ales delegat al Capitlului din Lugoj la alegerea episcopului de Lugoj, Alexandru Nicolescu, în scaunul mitropolitan de la Blaj (1936).

---

¹ I. Lazăr, *Din viața și activitatea protopopului greco-catolic al Orăștiei, Ioan I. Jenea (1914-1934)* în *Sargetia*, XXVIII-XXIX/2, Deva, p. 323-346; Constantin Tufan Stan, *Societatea corală „Lira” din Lugoj*, Timișoara, 2005, p. 16-25.

Prin diversele și însemnatele sale contribuții la viața religioasă, socială, culturală, numele lui Ioan Ienea a intrat în folclorul local, așa încât într-un articol publicat în periodicul „Acțiunea” (1934), credincioșii din Orăștie, în versuri de factură populară și-au exprimat regretul despărțirii de protopopul Ioan Ienea („Foaie verde siminic/Poporul e necăjit/ De când ne-a părăsit/Dl. Prota Ienea/ Foaie verde de lalea/ Canonic el a ajuns/ Și la Lugoj el s-a dus”²). Ioan Ienea a avut o legătură specială de suflet cu împrejurimile Orăștiei prin soția sa Ana, originară din Romos.

Prin urmare, demersul constant în readucerea în actualitate a modelelor de comportament profesional, a „foloaselor” exemplarelor, ne încredințează că Ioan Ienea, slujitorul Bisericii și aș societății poate reface linia „clerului luminat”, aspirația generației dintâi a preoților cărturari ai Blajului, care s-au deschis spre orizontul european. Printre mărturiile de arhivă, care ne-au rămas, sunt și însemnările protopopului Ioan Ienea (despre mănăstirea Sibișelului), mențiuni despre vizitarea în companii alese, în două rânduri a cetății dacice de la Costești și Grădiștea de Munte.

Prima datează din luna august 1933 și, cu explicații considerate necesare o și redăm întocmai: „O vizită la ruinele dacice de la Costești și Grădiște

Episcopul Lugojului, Dr. Alexandru Nicolescu exprimându-și dorința de a cerceta ruinele dacice de la comunele Costești și Grădiște, de lângă Orăștie. Prin epistolă am invitat pe Excelența Sa ca să vină și să le cerceteze, avizându-mă cu ceva înainte, în ziua de 16 august 1933 (miercuri) a sosit cu trenul de la amiază însoțit fiind de notarul consistorial Dr. I. Rațiu, la gara din Orăștie. Aici a fost primit de mine și băiatul meu Ionel Ienea, locotenent în armata română. Cu automobilul credinciosului meu, comerciant Petre Drăgan, conducându-l la Casa parohială am luat cu toții prânzul, iar după prânz imediat, la orele 2 am plecat cu automobilul la Costești, unde am sosit pe la orele 3, aici am fost întâmpinați de preotul nostru din Beriu Ioan Ciumaș și de preotul ortodox din Costești, Tămășoiu. Toată societatea apoi constând din Excelența sa Episcopul Dr. Alexandru Nicolescu, Dr. I. Rațiu notarul consistorial din Lugoj, subsemnatul protopop I. Ienea, preotul nostru din Beriu, Ioan Ciumaș, preotul nostru din Căstău Samoilă Ciumaș, preotul ortodox din Costești Tămășoiu cu cei doi băieți ai lui Cornel și Emil, băiatul meu locotenent Ionel Ienea și cu Nicu Spinderca cumnatul băiatului meu Ionel ne-am îndreptat și am suit dealul numit Cetatea, unde se află ruinele. Ajuns la mine am cercetat totul luând 3 fotografii (sic!) care se văd aici alăturat. Coborând de la „Cetate” ne-au așteptat 3 trăsuri (cea dintâi în care s-a așezat Episcopul cu subsemnatul este fotografiată și se vede alăturat) cu care am plecat spre comuna Grădiște, unde am ajuns la orele 7 ½ seara. Aici, după ce am luat masa și supă o bună dispoziție ne-am culcat în odăile de oaspeți ale statului de sub îngrijirea oficiului silvic din Orăștie. La 17 august 1933 am făcut cu toții excursie la ruinele dacice de aici de la Grădiște, distanță de 8-10 km. Episcopul a cercetat de amănuntul toate ruinele și a fost foarte încântat de ce a văzut. La prânz în

² Ibidem.

mijlocul acestor ruine a ținut un entuziast discurs întru amintirea lui Decebal și Burebista. Episcopul s-a bucurat mult găsind între ruine grâu carbonizat și o cărămidă cu semnul dacic: laba de lup, pe care le-a dus acasă pentru muzeul Episcopesc. În seara de 17 august am ajuns cu automobilul la Orăștie unde Episcopul a dormit, iar la 18 august cu accelerat de 11 ore a.m. a plecat spre reședință. I. Ienea protopop 21 VIII 1933”³. Fotografiile sunt în număr de 4 nu 3 cât notează în însemnare și reprezintă grupul de vizitatori la ruinele de la Costești și una în drum spre Grădiște.

Cel de-al doilea document redă comentariul scris de mână al protopopului I. Ienea spre vizitarea cetăților dacice, dar în compania altor ilustre personalități ale Bisericii Catolice din Franța:

„La 15 septembrie 1933 canonicul Auguste Leman, profesor la Universitatea Catolică din Lille (Franța) însoțit de un alt profesor universitar din Paris, a cărui nume l-am uitat, s-a prezentat la casa mea, fiind îndrumați din București și m-au rugat ca să-i însoțesc în excursia lor la ruinele dacice de la Costești și Grădiște. I-am primit așabil....și au dormit la mine în noaptea de 15-16 septembrie. În ziua de 16 septembrie (sâmbăta) i-am însoțit până la Costești, unde le-am arătat ruinele dacice de aici. La Grădiște nu am mai mers cu dânsii, ci i-am lăsat în grija unui băiat al părintelui gr-or. Din Costești, Tămășoiu, care i-a dus cu trăsura și le-a arătat ruinele dacice de la Grădiște.

Azi la 17 oct. 1933 primesc de la canonicul Auguste Leman din Lille, fotografiile aici alăturate luate cu ocaziunea însoțirii mele la Costești. I fotografie reprezintă pridvorul unei case țărănești din Costești (casa e chiar vis-a-vis de locuința preotului gr-or. Tămășoiu)

II fotografie reprezintă un tablou pe drumul de la Costești către Grădiște, arătând eu profesorilor vârful dealului, unde sunt ruinele dacice de la Costești

III fotografia reprezintă o parte din ruinele de la Costești. După noi s-a luat o ceata de copii din Costești, ceea ce le-a plăcut profesorilor francezi.

Orăștie la 17 oct. 1933 I. Ienea”⁴.

Însemnările protopopului Ioan Ienea despre excursia „documentară” făcută la cetățile dacice din apropiere ne pun în legătură cu „trecutul” istoric, cu numele personalităților interesate de valoarea istorică a dovezilor arheologice aflate în Munții Orăștiei.

Mai întâi, în acest cadru, apare numele Episcopului Alexandru Nicolescu (n. 1882) care s-a impus printr-o înaltă ținută intelectuală dobândită în anii studiilor teologice și filozofice urmate la Blaj și la Roma. Preot misionar în America, secretar al Mitropoliei din Blaj, duhovnic la Orfelinatul Unit de la Obreja (Mihalț), episcop de Lugoj numit în anul 1922. Parohia Unită din Deva a fost prima parohie înființată în timpul episcopatului său. A fost un strălucit orator, scriitor și renumit naturalist.

³ Fond Protopopiatul greco-catolic Orăștie, Dos. 1/1933, f. 36.

⁴ Idem, Dos. 2/1933, f. 37.

Episcopul Alexandru Nicolescu a rostit în Senatul României discursul „*Să nu ucizi!*” (în anul 1935) pentru care „distinsul orator a fost felicitat”, iar ideea desprinsă a fost „triumful științei care și de data aceasta e în perfectă armonie cu doctrina creștină”⁵.

În anul 1936 a fost instalat în scaunul mitropolitan din Blaj.

A publicat *Predici, Manual de teologie morală, Meditații practice* (2 volume), *Din natură, Familia, Despre rugăciune, Biserica unită în cadrul Bisericii catolice universale*⁶.

Aflăm din cealaltă „însemnare” despre un alt nume mare venit din Franța pentru a cunoaște o parte a istoriei dacilor. Este canonicul Auguste Leman, doctor în teologie și litere, profesor la Universitatea catolică din Lille, care i-a expediat protopopului Ioan Ienea o carte de vizită semn al unei amintiri cu considerație.

Auguste Leman, nume pregnant în istoria scrierilor teologice franceze, a publicat: *Urbain VIII et la Rivalité de la France et de la Maison d'Autriche de 1631 à 1635*, Lille, 1920; *Urbain VIII et les origines du Congrès de Cologne de 1636*, în *Revue d'Histoire Ecclesiastique*, 19, 1923, p. 370-383; *Contributions à l'histoire de la conspiration des nobles belges en 1632*, în *Mélanges de philologie et d'histoire publiés à l'occasion du cinquantenaire de la faculté des lettres de l'Université catholique de Lille*, Lille, 1927, p. 121-157; *Richelieu et Olivares: leurs négociations secrètes de 1636 à 1642 pour le rétablissement de la paix*, Lille, 1938.

Conducător spiritual dar cu răspunderi administrative față de cele 14 biserici mari pe care le avea în subordinea Protopopiatului Orăștie Ioan Ienea prin competență și implicare cu mare atenție la cerințele timpului și ale locului în care a trăit, și-a cunoscut și îndrumat preoții și credincioșii cu grija păstorească. Am extras, de pildă, din documentele de arhivă, dovezi despre „vizitațiunile” făcute în Parohia Cugirului în data de 25 septembrie 1921⁷ și în data de 24 iunie 1925⁸ împreună cu Episcopul Alexandru Nicolescu, Nicolae Muntean canonic cancelar, Nicolae Brânzeu canonic prebant în urma cărora au încheiat *Protocolul vizitațiunii*, respectând prevederile „protocolului”, revăzând și reinventariind întreaga avere mobilă și imobilă a Bisericii vizitate.

Motivația însemnărilor pe care le-a lăsat drept dovezi scrise ale diversificatei sale activități, dezvăluie interesul protopopului Ioan Ienea pentru cei care-i vor urma, aprecierea sa dar și a altor personalități, ca cele în compania cărora s-a aflat, față de valorile istoriei noastre.

Îl prețuim pentru aceste informații care țin de trecutul îndepărtat al istoriei noastre, pe protopopul și canonicul Ioan Ienea, care cu meticulozitate și responsabilitate și-a rânduit prioritățile, care a stat în fața altarului și a credincioșilor slujind deopotrivă, asigurându-și identitatea ecleziastă și calea spre continua sa pomenire.

⁵ *Unirea*, Blaj, 23 februarie 1935.

⁶ *Cuvântul*, Blaj, 1936; Constantin Tufan Stan, *op.cit.*, passim.

⁷ Fond Protopopiatul Greco-catolic Orăștie, Dos. 1/1921, f. 123.

⁸ Idem, Dos. 1/1925, f. 56-60.

LES NOTES DE L'ARCHIPRETRE UNIATE IOAN IENEA SUR LES CITES DES DACES DE MONTS D'ORĂȘTIE

Résumé

Ioan Ienea, nommé archiprêtre à Orăștie pendant la période 1914 à 1934, a englobé dans son programme des activités sociales et culturelles, près de celles théologiques, notamment celles de l'église. Il avait dans son attention les jeunes théologiens même aussi les laïques pour leur former une bonne conduite morale.

L'Archiprêtre Ioan Ienea a participé aux divers activités au dehors de celles de l'église, par exemple: a été élu représentant de la zone Orăștie pour être présent à l'Assemblée de Alba Iulia, de la date de 1 Décembre 1918, qui a signifié l'Union de la Transylvanie avec la Roumanie, il a représenté le département de Hunedoara en qualité de sénateur.

Parmi les documents de l'archives on garde des notes de l'Archiprêtre Ioan Ienea sur deux visites documentaires aux cités des Daces, dans les Monts d'Orăștie (à Costești et à Grădiște), la première effectuée dans le mois août 1933 accompagné de l'Evêque de Lugoj, Alexandru Nicolescu.

La deuxième visite a été effectué dans le 15 septembre 1933 accompagné de Auguste Leman, professeur universitaire de Paris. L'Archiprêtre Ioan Ienea raconte dans ses notes, avec des détails, le déroulement de ces "excursions". Il met en évidence les noms des autres personnes qui l'a accompagné et il a raconté les impressions cueilles par les personnalités mentionnés, participants à ces deux visites documentaires.

Ces notes de l'Archiprêtre Ioan Ienea dévoile son intérêt, aussi, pour l'histoire du peuple roumain et sa préoccupation pour donner des informations "historiques" aux générations qui lui suivaient.

Ioan Ienea este resté parmi les personnalités de l'histoire de l'église grecques-catholique roumaine.